

Karikatura človekovih pravic

Jernej Letnar Černič

Več kot 300 dni je minilo od začetka agresije Ruske federacije na Ukrajino. Samovoljni napad sodobnega ruskega režima je zamajal skoraj vse kar sta evropska in mednarodna skupnost gradili v desetletjih od konca druge svetovne vojne. Po slabem letu od agresije njen konec še ni viden. Do sedaj je umrlo čez šest tisoč civilistov, ranjenih jih je bilo čez deset tisoč. Porušena, uničena in poškodovana je kritična infrastruktura. Milijoni prebivalcev Ukrajine so jo zapustili oziroma so notranje razseljeni. Institucije in pravila mednarodne skupnosti so bile do sedaj le delno uspešne pri obsodi in preprečevanju kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Države so po drugi svetovni vojni ustanovile Organizacijo združenih narodov (OZN), da bi se izognile hudodelstvu in trpljenju civilnega prebivalstva. Stavile so na medsebojno sodelovanje in pomoč. Vzpostavile so mednarodne institucije in vladavino prava, da bi si medsebojno omejevale samovoljno moč. Generalna skupščina OZN je že 10. decembra 1948 sprejela Splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Dan prej je sprejela Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju hudodelstva genocida. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je nastalo in se je izoblikovalo je mednarodno pravo človekovih pravic. Do sedaj je bilo sprejetih kar osem mednarodnih konvencij na področju varstva človekovih pravic. Številne konvencije za varstvo človekovih pravic so bile sprejete tudi na regionalni ravni.

Na evropski ravni je v letu 1949 nastala organizacija Sveta Evrope. Države članice so leta 1950 sprejele Evropsko konvencijo v varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, resda brez članstva srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav, ki so se pridružile šele po demokratizaciji v začetku devetdesetih let. Slovenska država je denimo postala država pogodbenica v juniju 1994, Ru-

ska Federacija pa leta 1994. Svet Evrope in njegova Parlamentarna skupščina je bila, ena od redkih mednarodnih organizacij, ki so Rusko federacijo po začetku agresije izključili iz članstva. Ruska federacija ni mogla blokirati odločitve skoraj večine držav članic. Kršitve vladavine prava in človekovih pravic, temeljnih členov Sveta Evrope, so prehude. Evropska konvencija je dokončno 16. septembra 2022 prenehala veljati za Rusko federacijo, s tem pa tudi pristojnost Evropskega sodišča za človekove pravice. Krajevna pristojnost Evropskega sodišča za človekove pravice se je zaradi izključitve Ruske federacije zožila. Hkrati je Evropsko sodišče izgubilo več kot sto milijonov potencialnih pritožnikov.

V preostalih mednarodnih organizacijah spremembe niso bile tako korenite, še posebej v Organizaciji Združenih narodov, kjer sodi Ruska federacija med stalne države članice Varnostnega sveta. Ruska federacija od začetka agresije spretno izkorišča privilegije sedeža v Varnostnem svetu. Strukturna refoma OZN brez privolitve ruskega režima ni mogoča. Ruska federacija pa je iskala in tudi našla zaveznike v državah globalnega juga,

Zakaj in kako vztrajati pri varstvu človekovih pravic v času, ko Ruska federacija tako eklatantno krši vladavino prava, temeljna načela in pravila mednarodnega prava, človekove pravice in temeljne svoboščine? Samovoljna praksa ene države, čeprav ene od večjih v mednarodni skupnosti, ne more in ne sme podreti desetletij dela za vzpostavitev vladavine prava in varstva človekovih pravic. Mednarodno varstvo človekovih pravic in vladavina prava bodo preživel tudi totalitarni režim Vladimirja Putina. Putinov režim, ki se napaja le z močjo in ima tudi široko podporo v ruskem prebivalstvu, se bo zamajal, ko bo vladavina prava in varstvo človekovih vnovič prerasla plevel temne diktature. Reforma ne bo prišla od zunaj s strani mednarodne skupnosti, temveč lahko pride le od znotraj. Ruske oblasti se moči običajnih ruskih ljudi še kako zavedajo, zato omejujejo njihov dostop do pluralnih informacij in zapirajo še tistih nekaj izpostav civilne družbe. Ko bo rusko prebivalstvo dokončno zbralo pogum, da zamaje totalitarne oblasti, bo prišlo tudi do spremembe paradigme pri varstvu človekovih pravic. Do takrat se morajo ukrajinske oblasti s pomočjo mednarodne skupnosti odločno odzivati na kršitve mednarodnega prava in prava človekovih pravic, jih dokumentirati, preiskovati in označevati domnevne storilce za čas, ko se bodo znašli pred domačimi oziroma mednarodnimi kazenskimi sodišči.
